

উজ্জ্বল আৱ কত দিন?

Let's Do The Math & Change The Path

পঁয়েক
স্টোরি অফ আম

উদ্দশ্যতীন আঁর কত দিন?

মূল

উদ্ধার মোহৃষি হেবলেস

অনুবাদ

বায়েজীদ বোকাত্মা

সম্পাদনা

ডা. শাহনূর আবেক্ষিন

বানানসংশোধন

মোহৃষি আল আলী

প্রকাশনার

ঐগ্রিক

ল ক শ ন

[পথ পিপাসুদের পাথের]

উদ্দেশ্যহীন আৱ কত দিন?

উন্নাদ মেহামদ হোবলোল

প্ৰকাশক : মা. ইসলামিক হোমেন

অঙ্গৃহি: প্ৰকাশক কৃতক সংৰক্ষিত

প্ৰকাশনায়

পথিক প্ৰকাশন

১১ ইসলামী টা.ওয়াৰ, ৩৬ তলা, সেকান নং ৩৯, বাংলাবাজাৰ, ঢাকা-১১০০।

মোবাইল : ০১৯৭৩-১৭৫৭১৭, ০১৮২১-৩১৫৩৯০

www.facebook/pothikprokashon

Email: pothik1prokashon@gmail.com

প্ৰচ্ছন্দ : আবুল ফাতাহ মুমা

প্ৰথম প্ৰকাশ : মাৰ্চ ২০২৩

২১শে বইমেলা পৰিবেশক : গ্ৰীতম প্ৰকাশ

অনলাইন পৰিবেশক

rokomari.com

wafilife.com

pothikshop.com

islamicboighor.com

bookriver.bd.net

signature of noor

raiyaanshop.com

hoqueshop.com

মূল্য : ৬০০/-

উৎসর্গ

হৈ একবিংশ শতকে এন্দেও ঘুমন্ত সন্ধা!

এবার তো জাগো। তাকিয়ে দেখো, উষার আলো সমুদ্রের জলে বিকরিক করছে,
জোরদার হয়েছে ভোরের পাখির কলকাকলি, কাদের যেন পদ্ধতিনি শোনা যাচ্ছে
অদূরে। নতুন এই পৃথিবীর বুকে হয়েছে ইন্দুমের অধিষ্ঠান। আকাশে পতপত
করে উঠছে তাওহিদের কণিমা। বিজ্ঞানের শুরু হতে আর বেশি বাকি নেই।

কিন্তু তুমি এখন কীসের মোহে আচ্ছ?*

ওঠো! আদহারে কাহাফের মতো আচমকা জেগে উঠে মেলে ধরো সত্যকে। দেরিয়ে
পড়ো মশাল হাতে।

রওয়ানা হয়ে গিয়েছে কাফেলা। বেশি দেবি কোরো না, পেছনে পড়ে যাবে।
প্রতিদানের প্রশাস্তি বর্ণন শেষে পৌছলে কী লাভ? দেরিয়ে কারণে সান্ত্বনা পুরস্কার
নিয়েই যেন সন্তুষ্ট থাকতে না হয় আবার।

তোমার জেগে ওঠার প্রত্যাশায়...!!

সূচিপত্র

ভূমিকা.....	১১
উদ্দেশ্যাবলী আব কত দিন?.....	১৮
আমাদের হাবিবে যা ওয়া.....	১৮
দাদাত্তের সম্পর্ক.....	২৫
রোনা কেন তুমি গন্তব্যাবলী?.....	৩২
জীবনের প্রয়োজন.....	৪৭
 পৃথিবীর প্রকৃত চিত্র.....	৫৫
কে এই পৃথিবী?.....	৫৮
পৃথিবীর চরিত্র.....	৬২
পৃথিবীর সাথে নবিদের আচরণ.....	৬৩
পৃথিবীকে তার প্রাপ্ত শুক্রত্বের বেশি দিয়ো না.....	৬৮
সাহাবিদের মানসিকতা.....	৭১
পার্থিব জীবন এক সফর.....	৭৩
দুনিয়া একটা যাত্রাবিগতি নাহি.....	৭৪
দুনিয়া দুঃখকগীন পরিষ্কার্তে.....	৭৬
ফ্যাটাসি অব ম্যারেজ.....	৭৭
 ইন্দ্রাম = পৃণাঙ্গ আঙ্গসমর্পণ.....	৮৩
তোমার শেকড়.....	৮৩
ইন্দ্রামের পরিচিতি.....	৮৮
ইন্দ্রাম কাকে বলে? এর সঠিক পরিভাষা কী?.....	৮৯
ইমান কি?.....	৯৬
দিনের বিষয়ে নিজের মতামত.....	১০০
বিশ্বাসের বদলে যুক্তিনির্ভরতা.....	১০৪
শূকর ধা ওয়া.....	১০২
পর্দা কেন করি?.....	১০৬

উচ্ছিষ্ঠাতীন আৰ কত দিন?

তাৰওফ কেন কৰি?	১০৭
তালাবেৰ পৱ ইন্দৰ পাশন	১০৭
তাঙ্গৱকে অজৱিষণ	১০৮
দান কৱলে সম্পদ বাঢ়ে	১০৯
আ঳াহ ও ৱাসুলেৰ নিঃশৰ্ত আনুগত্য	১১০
তুমি কি তোমাৰ ৱাসুলকে চেনো?	১১৪
কেমন ছিলেন তিনি?	১১৯
তাৰ চৰিত্র কেমন ছিল?	১২২
তিনি আমাদেৱ কে হন?	১২৫
তাৰে জানাৰ শুৰু	১২৭
তাৰ জীবনেৰ সাথে সাদৃশ্য	১৩০
ফাতিহা উপলক্ষি এবং সালাতেৰ গভীৰতা	১৪৪
উদ্দেশ্যৰ খোঁজে	১৪৪
'সালাত' কী?	১৪৯
সালাতেৰ মাধ্যমে ৱহেৰ চিকিৎসা	১৪৯
প্ৰশাস্তিৰ সালাত	১৫০
সালাতেৰ উপলক্ষি	১৫০
নিজেৰ পাপ প্ৰদৰ্শন কোৱো না	১৮১
সকল অশাস্তিৰ মূল	১৮১
পাপেৰ পৱিচিতি	১৮৪
ছেটি পাপ, বড় পাপ	১৮৪
প্ৰকাশ্য পাপ	১৮৬
পাপেৰ প্ৰতি উৎসাহ	১৯০
মৃত্যুৰ সাথে পৱিচিতি	১৯৩
মৃত্যুৰ উপলক্ষি	১৯৭
দীনেৰ ব্যাপারে ভাস্তি	২০৮
ভুলে যাওয়া জাহাজাম	২১৬

উচ্ছিষ্টান আৰ কত দিন?

এবাৰ সিঙ্গান্ত নাও! তুমি কোন দিকে যাবে.....	২২৫
উদাসীনতাৰ ঘোৰ.....	২২৬
কাৰ গন্তব্য কেমন?	২৩০
প্ৰশাস্তিৰ গ্যারান্টি	২৩২
দীনেৰ GPS	২৩৩
জীবনেৰ অঙ্গ	২৩৪
সিঙ্গান্ত নাও!	২৪২
 কিছু প্ৰশ্নোত্তৰ	২৪৫
দীনে ফেৱাৰ পূৰ্বে	২৫০
প্ৰতিবন্ধকতা	২৫৩
ভৱ	২৫৫
পৰিবৃত্তন	২৫৬
আহা	২৫৭
পূৰ্ণতা	২৫৭
প্ৰতিদান	২৫৭
ইজ্জাৰ দৃঢ়তা	২৫৮
 দীনে ফেৱাৰ পৰে	২৫৯
১. আবেগ নিৰঞ্জন	২৬০
২. নফল বা প্ৰবৃত্তিৰ প্ৰতি সতৰ্কতা	২৬২
৩. পাপেৰ অভ্যাস ত্যাগ কৰা	২৬৫
৪. আন্তৰিক প্ৰাৰ্থনা	২৬৬
৫. সালাতেৰ প্ৰতি শুৰুতা	২৭১
৬. আলিমেৰ প্ৰৱোজনীয়তা	২৭৩
৭. নেককাৰ সঙ্গী	২৭৬
৮. দীনেৰ জ্ঞান-অধ্যেষণ	২৭৮
৯. অনগ্রহীন থেকে দূৰত্ব	২৮১
১০. চৰিত্র গঠন	২৮৫
১১. সুয়াহৰ পূৰ্ণাঙ্গ অনুসৰণ	২৮৫
১২. আমলেৰ প্ৰতি শুৰুতা	২৮৮
১৩. হাতাল বিজিক অধ্যেষণ	২৯১
১৪. আঘাসমালোচনা	২৯২

তৃমিকা

প্রশংসন্য মহান করুণাময়ের—তাঁর সৃষ্টির সমান, তাঁর সন্তুষ্টির সমান, তাঁর আবশ্যের ওজনের সমান এবং তাঁর কালাম সিপিবদ্ধ করা কালিব সমান। সাত আসমান-ভৱা অকল্পনীয় নিয়ামাত সমান দুর্দল ও সালাম বর্ষিত হউক তাঁর হাবিব মুহাম্মাদুর রাসুলুল্লাহ সাল্লাল্লাহু আলাইহি ওয়া সালাম-এর ওপর।

বহুমান শ্রোতৃর মতো বয়ে চলেছে 'সময়'। এক মুহূর্ত থামার অধিকার নেই তার। বিশাল সব রহস্যকে নিজের মধ্যে লুকিয়ে রেখে সৃষ্টির শুরু বিন্দু হতে শেষ বিন্দুতে পৌছে দেওয়ার শুরুদায়িত্ব কাঁথে নিয়ে তার অবিবাম ছুটে চলা। সাথে করে বক্ষে নিয়ে যাচ্ছে কত শহ-নক্ষত্র আর প্রাণীর জীবন।

সময়ের মতোই নিজের মাঝে অপার রহন্ত লুকিয়ে রেখেছে সমুদ্রও। তার উভাল শ্রোতৃর সাথে যেন উড়ে বেড়ায় কবিতার। কিন্তু শ্রোতৃর মূল উদ্দেশ্য তো নিজের ভেতরের প্রাণগুলোকে অঙ্গজেন পৌছনো। এ ছাড়া সময় তো নিজেকেই সবকিছুর উদ্দেশ্য বানিয়ে রেখেছে। তেমনই একটা উদ্দেশ্য সূর্যেরও আছে। তার দায়িত্ব শেষ হলে নিজের উদ্দেশ্য পুরা করে চন্দ্ৰ—পৃথিবীতে নিজের স্থিক্ষণ ছড়িয়ে দেয়। অসীম এই তাৰকাকাৰাজিৰ উদ্দেশ্য পৃথিবীৰ জন্য দিক-নির্দেশকেৰ তৃমিকা রাখা। এই মহাজগতে কোনোকিছুই উদ্দেশ্যবিহীন নয়। উদ্দেশ্য ছাড়া না কোনো বালুকণাকে দেওয়া হৰেছে ক্ষুদ্রতা, না তুৰাবৰকণ পোৱাহে সৌন্দৰ্য, আৰ না আকাশ লাভ কৰেছে তাৰ বিশালতা। আল্লাহ তায়ালা তাঁর এই সৃষ্টি সম্পর্কে বলেছেন,

وَمَا حَلَّفَنَا أَلْسِنَةٌ وَالْأَرْضُ وَمَا يَنْتَهُنَا بُطْلًا.

'আৰ আসমান, জমিন এবং এদুয়ের মধ্যে যা আছে, তা আমি অনৰ্থক
সৃষ্টি কৱিনি।'

মহাজগতের এই বিশাল সৃষ্টিৰ মাবেই এক ক্ষুদ্র সন্তাৱ আকাৱে শ্রষ্টাৰ সবচাইতে
বড় উদ্দেশ্য লুকিয়ে বৱেছে। তবে আকৃতি হোট হলেও মৰ্যাদায় লে আকাশকে
ছাড়িয়ে যায়। তাৰই মায়াৱ নিশ্চিতি বাতে শ্রষ্টা ঘয়ং ভালোবাদা বিলানোৱ আয়োজন
কৰেন। বিশাল সব সৃষ্টিৰ অন্ববৰত প্ৰশংসন পৱেও তিনি সেই ক্ষুদ্র সন্তাৱ দু

[১] সূরা সোহাদ ৩৮: ২৭।

‘উচ্ছেষ্ণাহীন আৰু কৃত দিন’?

টেইটের অফুট আওয়াজেই তাৰ নিকটবৰ্তী হয়ে যান। যে শ্রষ্টাকে সন্তুষ্ট কৰতে সমস্ত সৃষ্টিগুলি তাঁৰ মহসূল বৰ্ণনা কৰছে, আৱ তিনি কিনা দেই ক্ষুদ্ৰ সন্তাৱ পিজাদায় লুটানো কপাল দেখেই সন্তুষ্ট হয়ে যান। তবে সে ক্ষুদ্ৰ সন্তাৱ প্ৰাৰ্থনাৰ যেমন শ্রষ্টার সন্তুষ্টি, তেমনই তাৱ অবাধ্যতা আৱ অহংকাৱ তেকে আনে মহান শ্রষ্টার জ্ঞান ও ঘোৱ অসন্তুষ্টি।

মহাবিশ্বেৰ বিশালতাৰ সামনে অগু সমান এই ক্ষুদ্ৰ সন্তা হলো—‘মানুষ’। সমুদ্ৰ যাকে মুহূৰ্তেই নিজেৰ মাঝে নিখোঁজ কৰে দিতে পাৰে, পৃথিবীৰ ওজেন স্বৰ থেকে যাৱ অস্তিত্ব আৱ দৃশ্যমান হয় না, একটা মাঝাবয়সি বটবৃক্ষ যাকে নিজেৰ ডেতৈলে লুকিয়ে ফেলতে পাৰে অনায়াসেই—এই নগণ্য সন্তা দুলিন পৃথিবীতে থেকেই নিজেকে এৱ মালিক ভাবতে শুক্ৰ কৰেছে। এত এত ক্ষুদ্ৰতা সন্তোষে সে শ্রষ্টাৱ মহস্তেৰ সামনে ঔজ্জ্বল্য প্ৰদৰ্শনে বিধাৰ্য্যতা কৰে না। তাকে ঘিৱে চলা সপ্তাকাশেৰ বিশাল আঞ্চোজন সে জানে না। তাৰ জন্য নিৰ্ধাৰিত উদ্দেশ্য বৰ্ণনা কৰে শ্রষ্টা স্বৱং নিজেৰ নিৰ্দেশনা প্ৰেৰণেৰ পৰেও সে তা গ্ৰহণ কৰে না। নিৰ্বোধ মানুষ! এখনও নিজেৰ অস্তিম পৱিণ্ঠি সম্পর্কে বেখবৱ!

প্ৰত্যেক মানুষেৰ মাৰো কঢ়না, আকাঙ্ক্ষা, ইচ্ছাৰ বিশেষ কিছু বৈশিষ্ট্য এবং স্বাধীনতা দেওয়া হয়েছে। এৱপৱ লেজৰাধা ফড়িঙেৰ ন্যায় মৃত্যুৰ সুতোয় বেঁধে তাকে প্ৰেৰণ কৰা হয়েছে পৃথিবীতে।

কিন্তু দু হাত ওপৱেৰ আকাশে অবুৱা ফড়িঙেৰ পাখনা মেলাৰ মিথ্যে স্বাধীনতাৰ সুখে মানুষও আজ সুৰী হতে চায়। কৱেক মুহূৰ্তেৰ জন্য সে সবকিছুই ভুলে থাকতে চায়। কিন্তু পৃথিবীতে ছুটৈ চলা সময়ৰ প্ৰোত্তে অনন্বৰত ভাগন হতে থাকে তাৰ সন্তাৱ। পুৱেটা কৱে যাওয়াৰ আগেই আচমকা ঝড়ো হাওয়াৰ সাথে মৃত্যু উড়ে এলে তাৰ সন্তাৱে উপত্তে নিয়ে যাব। কিন্তু ৰোকা মানুষ! তবুও নিজেৰ ক্ষয়ে যাওয়াৰ কৱেগ খৌঁজে না!! দেহেৰ খাঁচা ভেঙ্গে অন্যদেৱ হাৰিয়ে যেতে দেখেও তাৰ ঘোৱ ভাঙ্গে ন!! কী যেন এক মেশায় তুবে মানুষ নিজেকেও আৱ নিজে বোৱে না!

অজানাকে জানাৰ আকাঙ্ক্ষা, অস্পৰ্শনীয় বিবহকে ছুঁয়ে দেখাৰ আগ্রহ, নতুনত্বেৰ প্ৰতি উদগ্ৰ বাসনা, চূড়ান্ত শক্তি শৱাতন্ত্ৰেৰ সাথে বন্ধুত্ব আৱ জাগতিক চাহিদাৰ নিৰৃষ্ট পিয়াসি প্ৰবৃত্তিৰ কাছে আঞ্চল্যমণ্ডল কৰা—মানুষকে আজ দাঁড় কৰিয়ে দিয়েছে ধৰণদেৱ দ্বাৰাপ্ৰাপ্তে। নিজ ইচ্ছাপূৰণেৰ স্বার্থে শ্রষ্টাৱ সৃষ্টিগত নিঘম ভেঙ্গে সে তো তাৰ নিজেৰ জীবনেৰ শৃঙ্খলাই নষ্ট কৰে চলেছে। নিজেৰ জন্য নিৰ্ধাৰিত উদ্দেশ্য ভুলে প্ৰবৃত্তিৰ আনুগত্যকেই সে জীবন বানিয়েছে। কামনা পূৰণেৰ স্বার্থে

‘উচ্ছেষ্ণাত্মক আৰু কৃত দিন’?

নিচে নামতে নামতে মানুষ আজ ‘মানুষ’ হতেই ভুলে গিয়েছে। এভাবে অবাধ্যতাৰ আঁধাৰে ঢাকা পড়ে ভালো-মদ নির্বাচনৰ ঘোষ্যতা হাবিৰে বলেছে তাৰ অস্তৱ।

অন্যদিকে জৈব অস্ত্ৰৰ ন্যায় ইচ্ছাকৃতভাৱেই পৃথিবীতে ছড়িয়ে দেওয়া হয়েছে মনুষহৃদয়তাৰ অনুৰূপ, যাতে আক্রান্ত হয়ে অবাধ্যতাৰ উৎসৱে মেঠেছে গোটা বিশ্ব। না-চাইতেও একজন পৰিত্র মানুষকেও তাই পা দুৰাতে হৰ অপবিত্রতাৱ। সকলোৱ সম্পত্তি পাপোৱ বিষে পৃথিবীৰ আকাশ হয়ে রহেছে এক গুমেট অঙ্গকৰ চাদৰে। লাগাতাৰ অবাধ্যতা সৃষ্টিশ্ৰেষ্ঠ জীবকে মানুষ থেকে পশু, এমনকি পশুৰ থেকেও নিকৃষ্টত্ব সহজে পৱিণ্ট কৰেছে।

কিন্তু সৃষ্টিকুলৰ এত মূল্যবান সৃষ্টিৰ কেন এই অধঃপতন?

পুৰোৱ মাৰেই রয়েছে উত্তৰ। মানুষ অনেক সৃষ্টিৰ মাৰে একটা সৃষ্টি। আৰ প্রত্যেক সৃষ্টি তাৰ শৰ্ষাক মুখাপেক্ষী হয়। কেমনা সে নিজেৰ ব্যাপাৰে আদি-অস্ত পুৱোটা জানে না। মানুষও তাৰ প্ৰকৃত পৰিচয় জানত না। মাত্ৰগতে কে তাকে বেথে যায়, আৰ কেই-বা তাকে দুনিয়া থেকে নিয়ে যাচ্ছ—সে বুৰাত না। নিজেৰ দেহেৰ ভেতৱে থাকা সেই বিশেষ উপাদান কী, যা জড়দেহে আসে আৰু চলে যাব, তা বোৱাৰ সাধ্য তাৰ ছিল না। এভাবে নিজেকে পুৱোপুৱি না-জনে না-বুৰো, নিজেৰ সুখেৰ জন্য সে যা-কিছু নিৰ্ধাৰণ কৰেছে, তাৰ সবটাই পৱিণ্ট হয়েছে যন্ত্ৰণামৰ অনুৰূপ। কিছু সময়েৰ জন্য তাৰ সিঙ্কান্তে বাহ্যিক অবস্থাৰ আগত উজ্জতি হোৱে ও সৰ্বক্ষেই অভ্যন্তৰীণ অবস্থা ক্ষতিগ্রস্ত হয়েছে। সামঞ্জিকভাৱে ক্ষতি বৱে এনেছে পৱিণ্টতত্ত্বে গিয়ে।

মানুষ নিজেকে বুৰাতে সক্ষম নয় বলেই মানুষেৰ শৰ্ষা কিছুক্ষণ পূৰ্বে তাকে বিশ্লেষণ কৰে জানিয়ে দিয়েছিলেন—তাৰ সত্তা কী, তাৰ ভেতৱেৰ উপাদান কেমন, আৰ তাৰ বাহ্যিক ও অভ্যন্তৰীণ বিষয়গুলো একসাথে সামলে বাখাৰ পৰ্যাপ্তি কেমন হওয়া দৰকাৰ। শুধু জানিয়েই দেননি; বৰং সেই নীতি প্ৰৱোগেৰ মাধ্যমে মানুষেৰ সত্তাকে কঠটা উজ্জত কৰা সম্ভব, সেটাও তাৰ প্ৰিয় কিছু মানুষেৰ মাধ্যমে পৃথিবীকে দেখিয়ে দিয়েছিলেন। আৰ এই নিৰ্দিষ্ট পৰ্যাপ্তি অনুসৰণ কৰাবেই সমস্ত মানুষেৰ জন্য ‘উদ্দেশ্য’ হিসেবে নিৰ্ধাৰণ কৰে দিয়েছেন, যাতে মানুষ অস্তৱ-বাহিৰে ভালো থাকে।

কিন্তু সৃষ্টিৰ শুধু থেকেই মানুষ বড় অবাধ্য আৰু দুৰ্বল। নিজ চোখে জাগাত দেখেও মানুষেৰ আদিপিতা ভেতৱেৰ আকাঙ্ক্ষা প্ৰতিৱোধে সক্ষম হননি। আৰ পৃথিবীতে দেসব তো অদৃশ্য। ফলে আদমলক্ষ্মানেৰ বিশ্বাসেৰ দুৰ্বলতা আৰু বেড়ে গেছে। নিজ আকাঙ্ক্ষাগুলোকেই তাৰা জীবনৰ উদ্দেশ্য বানিয়ে নিয়েছে। সেই আকাঙ্ক্ষা

‘উচ্ছেষ্ণাহীন আৰু কৃত দিন’

পূৰ্বেৰ নিত্যনতুন উপায়-উপকৰণ দিয়ে সজিজ্ঞত কৰছে পৃথিবী। চাইলেও অসীম আকাশফৱাৰ এই বিষাক্ত প্ৰভাৱ থেকে কেউ আৱ বাঁচতে পাৰছে না। মানুষেৰ আকাশফৱাৰ এই তীব্ৰতা তাৰ অধিঃপতনেৰ মূল কাৰণ।

উদ্দেশ্য কী?

পৃথিবীতে নিজেকে আবিষ্কাৰ কৰতে পোৰেছে, এমন প্ৰত্যেক মানুষেৰ জন্য নিৰ্ধাৰিত উদ্দেশ্য হলো—তাৰ প্ৰটা অৰ্থাৎ আঙ্গাহ সুবহানাখ ওৱা তাআলাৰ ইবাদত ও আনুগত্য।

এখনে ইবাদত কেবল নিৰ্দিষ্ট কিছু অনুষ্ঠান বা উপাসনার নাম নয়; বৰং ইবাদতেৰ উদ্দেশ্য হলো—প্ৰটাৰ নিকট নিজ সন্তকে আত্মসমৰ্পণ, নিৰ্বিধাৰ্য তাৰ আনুগত্য ও সম্পৃষ্টি অৱনেৰ প্ৰচেষ্টা এবং একক প্ৰটাৰ দাসত্ব।

ইসলাম কেন?

মানুষেৰ সমগ্ৰ সন্তা একটি নৌকাৰ মতো। আৱ দুনিয়াৰ জীবন হলো বিশাল এক সমুদ্ৰ। এক নিৰ্দিষ্ট দূৰত্বেৰ পৰেই মূল গন্তব্যটি। সমুদ্ৰেৰ স্বোত সাৱাকণ গন্তব্যেৰ বিপৰীত দিকে প্ৰবহমান। কোনো কুন্দ্ৰ নৌকাৰ পক্ষে নিজ থেকে গন্তব্য পৰ্যন্ত পৌছানো প্ৰায় অসম্ভব।

অধিকাংশ মানুষই নিজেৰ জীবনেৰ বাস্তবতা না জেনে, জীৱনসমুদ্ৰেৰ সাথে একদা কুন্দ্ৰে উঠতে না পোৱে কিংবা হেঞ্জায়... নিজেকে স্বোতে ভাসিয়ে দেয়। ফলে স্বোত বখন যেদিকে মোড় নেয়, মানুষ নামেৰ নৌকাৰ জীৱনস্বোতেৰ সাথে বয়ে চলে। এই নৌকা বা মানুষ উদ্দেশ্যাহীন, গন্তব্যাহীন।

কোনো নৌকা নিজ থেকেই সমুদ্ৰ পাঢ়ি দিতে পাৰে না। তাৰ জন্য একজন মাঝি এবং বহুয়া থাকা জৰুৰি। আৱ মানুষেৰ সন্তা শুধু নৌকাৰ অবহৰ, এতে কোনো মাঝি বা বৈঠা থাকে না।

তাই গন্তব্যে পৌছতে হলে মানুষ নামেৰ এই নৌকাৰ এমন কোনো দক্ষ মাঝিৰ প্ৰয়োজন, যাৱ উন্নাল সমুদ্ৰে টিকে থাকাৰ সাহান আছে, আছে গন্তব্যে পৌছাৰ নিৰ্দেশনাম্যাপ। আৱ প্ৰয়োজন একটা শক্ত বইঠা, যে সমুদ্ৰেৰ প্ৰবল ঢেউয়েৰ আঘাতেও ভাঙ্গৈ না।

এই পৃথিবীতে মানুষেৰ জীৱনসমুদ্ৰ পাঢ়ি দিতে একমাত্ৰ উপযুক্ত এবং সাহসী মাঝি হলো—ইসলাম।

উচ্ছেষ্ণাত্মক আৰু কৃত দিন?

কেমনা ভগতের সমস্ত বিপৰীত শক্তিৰ আপ্রাগ চেষ্টাৰ পৱেও কেউ ইসলামেৰ বিলুমাত্ৰ ক্ষতি কৰতে পাৰেন। নিশ্চিহ্ন কৰাৰ হাজাৰো বড়বাহ্নেৰ পৱেও দে মহিমাৰ সাথে টিকে আছে। একবিধি শতাব্দীৰ পৃথিবীৰ বুকে খুটি গেড়ে যে জীবনদৰ্শন নিজেৰ অস্তিত্বেৰ জানান দিছে, তাৰ থেকে সহজী আৰু সহজ মাৰি কৈ হতে পাৰে?

দিক টিক বাধাৰ জন্য শক্তিপোক্ত একটা বইঢ়াও ইসলামেৰ আছে। তা হলো, পৰিব্রা ‘আল-কুৰআন’—যাকে সংৰক্ষণ কৰেন স্বয়ং শ্রষ্টা, তাকে ভেঙ্গে ফেলাৰ সাধ্য কাৰ? যাৰ ম্যাপ নিৰ্ভুল, তাকে পথ থেকে বিচ্যুত কৰবে কে?

তাই ইসলামকেই তোমাৰ সন্তাৱ মাৰি বানিয়ে নাও, আৰু কুৰআনকেই জীবনেৰ ম্যাপ হিসেবে গ্ৰহণ কৰে নাও। অন্য কাউকে যদি এই দায়িত্ব দিতে চাও তবে জেনে রেখো, পৃথিবীৰ বুকে আৰু কাৰও জীৱনসমূহ পাড়ি দিয়ে গন্তব্যে যাওয়াৰ যোগ্যতা নেই, বৰতত সঠিক গন্তব্যটাই জানা নেই ওদেৱ। নিজ সৃষ্টিৰ ব্যাপারে শ্রষ্টাৰ চাহিতে নিৰ্ভুল আৰ কে? শ্রষ্টাৰ চেয়ে সঠিক নিৰ্দেশনা আৰু কাৰ জানা?

মাত্ৰাতিৰিক্ত পাপেৰ প্ৰভাৱে মানুষেৰ অস্তৱ আজ পাথৱ। পথ হারিয়ে, ঝাল্ট-হতাশ-অবসৱ পথিকেৰে সঠিক পথে ফিৰে আসাৰ আগ্রহটাৰ মৰে গেছে। অনুশোচনাৰ অনুভূতিও আৰু মনে জাগে না। স্বাভাৱিক শব্দেৰ স্বৰ আৰু কম্পনে একচুল নড়ে না দেই পাখুৰে অস্তৱ। পাপেৰ শেকড় এত গভীৰে প্ৰবেশ কৰেছে, যে, সামান্য বাতাসে তাৰ কিছুই হৰি নাই।

এই দৃঢ় অবাধ্যতায় পৌঁছে যাওয়া সন্তাৱ অস্তৱকে উপচৰ্তা নিয়ে তাৰ বৱেৱ সম্মুখে আছড়ে ফেলাৰ ক্ষেত্ৰে ‘মোহৃষ্মদ হেবলোক্সৰ’ কোনো তুলনা নেই।

সব অস্তৱ মায়া বোৱে না, সব অস্তৱ ভালোবাসা খোঁজে না; এজন্য প্ৰয়োজন হৰি প্ৰবল ঘূৰ্ণিবাচক। এ সময়েৰ সেই বড় হলো, মোহৃষ্মদ হেবলোক্স!

অবাধ্য সন্তাৱ জন্য তাৰ কঠোৰ প্ৰবল ঘূৰ্ণিবাচকেৰ মতো। গভীৰ যুৰ আৰু হোৱেৰ মাঝে তুৰে থাকা সন্তাৱে তাৰ স্বৰ বাঁকুনি দিয়ে যায়। তিনি কোনো বড় আলিম নন, একজন সাধাৱণ দাঙী মাত্ৰ। তবে তাৰ মাধ্যমে হিদায়াতেৰ আলো কিৰে পাওয়া মানুষগুলো পৃথিবীৰ এমন সব সন্তাৱ, যাৰা ‘মানুষ’ হতেই ভুলে গিয়েছিল।

বৰ্তমান পৃথিবীৰ যে কয়েকজন মানুষেৰ সাথে জানাতেৰ বাগানে বলে গঞ্জ কৰতে ইচ্ছা হয়, তাৰ মধ্যে তিনি ও একজন।

উচ্ছেষ্ণাত্মক আৰু কৃত দিন?

তবে মোহাম্মদ হোবলোসের শব্দগুলো তাৰ দৰাজ কঠফৰ ছাড়া অসম্পূৰ্ণ। সবল অনুবাদ শেষে পাঠ কৰে দেখলাম, শ্ৰোতা হিসাবে তাৰ আলোচনায় যে বিশেষ অনুভূতি জাগত হয়, পাঠক হিসাবে তাৰ পুৱেটাই অনুপস্থিত। এ কাৰণে আমাদেৱ নতুন প্ৰজন্মৰ পাঠেৰ সুবিধাখৰে কথাৰ ভাৰগুলোকে অনুসৰণ কৰে সবটা নতুন কৰে সাজানো হৈছে। যুক্ত কৰা হৈছে দিন অনুসৰণেৰ জন্য উপকৰী কিছু নথিহত।

হাজাৰো নিয়মনীতি আৰু গভীৰ চিন্তাৰ ভিত্তিত নিজেৰ রব থেকে পালিয়ে বেড়ানো, অষ্টা-ৰাসুল-দীন সম্পর্কে অজ্ঞ এবং দুনিয়াৰ তামাশাৰ হাবিয়ে যাওয়া মানুষগুলোকে সবাই ভুলে গিয়েছো। এ ছাড়া দীনেৰ প্ৰতি আঁধাই অনেক ভাই-বোন যথাযথ সহায়তাৰ অভাৱে এখনও ফিরে আসতে পাৱছে না, অনেকেৰ জন্য একক প্ৰচেষ্টা হৈলে পতেছে ভীৰণ কঠিনাধ্য। তাৰেৰ সবাৰ ব্যথাৰ ব্যথিত হৈছেই আমাদেৱ উদ্দেশ্যেৰ খৌজে যাবো।

বক্ষ্যমাণ বইটি হেৰারি দাসগুলোকে তাৰ মনিবেৰ কাছে ফিরিয়ে আনাৰ একটা প্ৰচেষ্টা, তাৰেৰকে বৰেৰ দিকে আহুন, নিজেকে খুঁজে পাওয়াৰ শুভ, আৰু নতুনদেৱ জন্য পুৱেপুৰি কৰিব আলা। এখনে আমোৰ পথচৰ্তাৰা মানুষটোৱ সাথে খোলাখুলি কথা বলতে চেয়েছি। একসাথে বসে সমস্যাগুলো খুঁজে তাৰ সমাধান বেৰ কৰতে চেষ্টা কৰেছি। প্ৰতিটি কথা, প্ৰতিটি উদাহৰণ, প্ৰতিটি বাস্তবতা একস্ত তাৰে চোখ থেকে পদা সৱিয়ে ফেলতেই সাজানো হৈছে। ফলে লাইনগুলোতে তৈৰি হৈছে পাঠকেৰ সাথে এক আন্তৰিক কথোপকথন।

এৰ মধ্যকাৰ কল্প্যাঙ্ককৰ বিষয়গুলো আলাহৰ পক্ষ হতে। আৰু অনিজ্ঞাকৃত ত্ৰিপুলো আমাদেৱ নকল ও শৱতান্ত্ৰেৰ পক্ষ হতে। আমোৰ পূৰ্বেই কৰ্মা চেয়ে নিষিদ্ধ। অনাকাঙ্ক্ষিত কোনো ভুল চোখে পড়লে তা জানানোৰ অনুৰোধ কৰিছি।

সবশেষে, এই বইয়েৰ সাথে সংশ্লিষ্ট সকলেৰ জন্য দুআৰ আৰেদন কৰিছি। তা, শামসুল আৱেফীন ভাইয়েৰ প্ৰতি কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশেৰ ভাষা আমোৰ নেই। প্ৰজাৰ পৱিগত বয়সে একজন অপৰিপক্ষ শিশুৰ আঙুল ধৰাটা চূড়ান্ত বিনয় ছাড়া আৰু কি? এত আকাশ সমান উচ্চতা হতে জমিনেৰ দিকে কে-বা তাকাতে পাৱে? এটা তাৰ তাকওয়া ও উশ্মাতেৰ প্ৰতি গভীৰ ভালোবাসাৰ বহিৎপ্ৰকাশ। আমি তো শিশুমনেৰ আবেগ প্ৰকাশে এলোমেলোভাৱে শব্দেৰ বৰং ছড়িয়ে দিবৈছি মাত্ৰ; তিনি দক্ষ শিল্পীৰ ন্যায় প্ৰজাৰ তুলিতে পৃণালী চিৰা অক্ষন কৰে সব অনুভূতিৰ হক আদাৰ কৰেছেন। মহান কৰণামৰ জীবনেৰ শেষ পৰ্যন্ত তাকে নিজ কৰণায় মুঢ়িয়ে রাখুন।

‘উচ্ছেষ্ণাত্মক আৰু কৃত দিন’

পথিক প্ৰকাশন বৰ্তমানে সিৱাতুল মুস্তাকিমেৰ পথেৰ পথিক গাঢ়াৰ স্থল মিৰে
এগিয়ে চলেছে। এৰ সম্মানিত প্ৰকাশক এবং আমাৰ প্ৰিয় ইন্দ্ৰহিল ভাইয়েৰ
কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰছি। তিনি সুযোগ, সময় ও স্বাধীনতা না দিলে বইটিৰ নতুন
জ্ঞাপনান সম্ভব হতো না। আমৰা তাৰ এবং প্ৰকাশনীৰ সাথে যুক্ত সকলৰ কল্যাণ
কামনা কৰছি।

যদি ভেতৱেৰ লাইনগুলো কাৰও জন্য উপকৰণী হয় বা এৰ থেকে সামান্য
অনুপ্রাপ্তি হয়েও কেউ আলাহ তাজালুৰ দিকে ধাৰিত হয়, তাৰে আমৰা এৰ সমস্ত
প্ৰতিদান মহান ব্ৰহ্মুল আলামিনেৰ নিকট আশা কৰছি। তিনি যেন এই
লাইনগুলোৰ বিনিময়ে হিনাবেৰ কঠিগড়া থেকে আমাদেৰ মুক্তি দেন এবং দীনেৰ
স্বাৰ্থ ব্ৰহ্মাকৰণী কাফেলাৰ স্মৃতি একটি অৎশ হিনাবে কৰুল কৰেন। আমিন।

বিনীত

বাহেজীদ বোস্তামী
২৮শে শাঙ্ঘাল ১৪৪৩ হিজৰি

উদ্দেশ্যহীন আর কত দিন?

আমাদের হারিয়ে যাওয়া

স্বার্থ আর অর্থ—পৃথিবীতে এই দুটা ছাড়া কোনো মানুষ একটা কদমও ফেলতে চায় না, অথচ দুটোই কল্পাশের চাইতে ক্ষতিই বেশি করে মানুষের। পরকালের জীবনে বিশ্বাসী কোনো মূলমান নিজেকর্ত্তৃর জন্য জাগতিক প্রতিদান কামনা করে না। আমি ও শুভ্রতেই একটা বিষয় জানিয়ে রাখি, এই আলোচনার পেছনে আমার দুনিয়াবি কোনো স্বার্থ নেই। আমার জীবন-মরণ, আমার সালাত, কুরবানি কেবল মহান আজ্ঞাহর সন্তান জন্য।

আজকের কথাণ্ডলো শুধু তোমার জন্য। বাকি দুনিয়া যেখানে থাকে থাকুক, সবাই যা করে করুক, সবাই যা বলে বলুক। সে সবকিছু এই মূহূর্তের জন্য ভুলে যাও। পৃথিবীর বাস্তবতা তো তুমি জানেই; এখানে কেউ কারণ নয়। তাই চলো, আজ নিজের কথা একটু ভাবি। তুমি আর আমি মিলে আমাদের ভেতরের জৰাজীর্ণতা কাটিয়ে ঘোর চেঁচা করি। সব আবর্জনা সরিয়ে এলোমেলো জীবনটাকে গুছিয়ে নেওয়ার উপায় একটু খুঁজে দেখি।

তুমি আর আমি কিন্তু আলাদা কেউ নই। আমাদের জীবন এখনও পুরোপুরি পরিত্র নয়। আমি ও জীবনের অনেকগুলো দিন-মাস-বছর নষ্ট করেছি নিজের হাতে। কেখায় যে হারিয়ে গিয়েছিলাম, আজ তা আর মনে পড়ে না। তবে এটুকু শুনে রাখো, তোমার স্বপ্নের যে জগৎ, আমি সেই জগতেই থেকেছি বছ কাল। সুখ অর্জনের প্রবল আকাঙ্ক্ষায় প্রতিনিয়ত তুমি যে আজনা পথের দিকে ছুটে যাচ্ছ, সেই পথের শেষ সীমা পর্যন্ত গিয়েছিসাম আমি; কিন্তু ফিরতে হয়েছে একদম শূন্য হাতে।

উচ্ছেষ্ণাত্মক আৰু কত দিন?

আশ্চর্যের বিষয় হলো, এত কিছুৰ পৱেও আমি সেই অধিন পথটাকেই সঠিক পথ
ভাৰতাম। সেই চটকদাৰ বাস্তৱ সামান্য কৱেক কদম এগোতে পাৱাৰ উন্মাদনাকে
আমি ও সৰ্বোচ্চ সুখ মনে কৰতাম নিজেৰ জন্য।

তাই তোমার আৰু আমাৰ জীবনেৰ মাৰো এদিক থেকে বিশেৱ কোনো পাৰ্থক্য
নেই। আমৰা একই পথে হৈচৈছি, একই গন্তব্যেৰ দিকে গিয়েছি; কিন্তু আমি তো
শেষ পৰ্যন্ত সৌচনোৰ পৱেও সুখ পেলাম না। তোমাৰ খবৰ কী বলো? এখনও কত
দূৰ যেতে পাৰলৈ? সুখেৰ কি কোনো দেখা পোঞ্চেছ?

আমৰা কত বোকা ভাৰো, যেখানে অন্যেৱা স্বার্গ ছাড়া এক কদমও এগোতে চাৰ
না, দেখানে আমৰা দুজন কোনো বকম অৰ্জন ছাড়াই, সুখেৰ দেখা না পেয়েও
অনৰ্থক একটা পথেৰ পেছনে নিজেকেই শেষ কৱে দিলাম।

শুনাৰে আমাৰ গল্পটা?

কিন্তু আমি তো এখন বদলে ফেলেছি আমাৰ আগেৰ বাস্তৱ। এখানে যদি ও
নিজেকে প্ৰকাশ কৰা বাবণ, তবে তোমাকে বুবিয়ে দেওয়াৰ মতো কৱে সামান্য
বলছি। তুমি বুৰে নিয়ো।

একটু বয়স হওয়াৰ পৰি প্ৰথমবাৰ যখন পৃথিবীৰ সাথে আমাৰ পৰিচয়, মনে
হয়েছিল, এৰ চেয়ে উত্তম কিছু আৰু নেই। প্ৰথম উপলক্ষ্যতেই পৃথিবীৰ মাঝাৰ
কাছে আমি নিজেকে বিক্ৰি কৱে দিয়েছিলাম। পিতামাতাৰ উদাসীনতাৰ
সামাজিকতাৰ চিন্তাধাৰা লালন কৰা এক অজ্ঞ প্ৰজন্মেৰ মাৰো আমাৰ বেড়ে ওঠা।
কেউ আমাকে সঠিক পথ, ভুল পথ, সুখ-অসুখ, ভালো-মন্দ, অন্যায়-উপকাৰৱেৰ
মূল্যবোধটা কখনও চিকভাৱে বুবিয়ে দেঘনি।

মাঝমাঠে কোনো গুৰু-ছাগলকে লঙ্ঘা বৰ্ষি দিয়ে খুঁটিৰ সাথে বেঁধে ছেড়ে দেওয়াৰ
মতোই আমি ও নিদিষ্ট একটা সীমানাৰ মাৰো স্বাধীনতা লাভ কৰলাম। প্ৰবল
উজ্জ্বলত হয়ে মাঠেৰ এক দিক থেকে অন্য দিকে ছুটোছুটি কৱতে লাগলাম। মাঠেৰ
ভেতৱে থাকা ঘাস, লতাপাতা, আৰবৰ্জনা যখন যেখানে যা-ই পোঞ্চেছি, শ্রেণ
কৰেছি নিষিদ্ধাব।

সময়ৰ সাথে একটু একটু কৱে মাঠেৰ নব সুখেৰ যাদ চাখা শেষ হলো। এৱেপৱেই
বাঁধল আসল সমল্যাটা! দূৰ থেকে দেখে মাঠেৰ ঝলমলে সবুজ ঘাসেৰ যে আসক্তি
আমাৰ উন্মাদ কৱে ফেলেছিল, এখন তাৰ সবটাৰ ঘাস আমাৰ পৰিচিত। এখন
সবকিছু কেমন পাননে মনে হতে লাগল। কেমন যেন তেতো তেতো! হাতেৰ
নাগালে থাকা সত্ত্বেও সেদেৱ সুখেৰ প্ৰতি কেমন এক বিতৃষ্ণা! বিতৃষ্ণা পৰিণত হলো

‘উচ্ছবশাহীন আৰ কত দিন’?

এক মিদাৰণ যন্ত্ৰণাৰ। একটুখনি স্বষ্টিৰ জন্য ছটফটানি। কিন্তু খুঁটি ভেঙে অন্য কোথাও চলে যাওয়াৰ শক্তি ও আমাৰ ছিল না।

তাই ভেতৱেৰ যন্ত্ৰণা সহিতে না পেৰে আমি ও নিজেৰ মালিকেৰ কাছে ফিরে যাওয়াৰ আকৃতি জানতে লাগিবাব, তিক হেমন লক্ষ্মী ঘনিয়ে এসে গুৰু-ছাগল ঘৰে ফেৱাৰ জন্য ডাকাডাকি কৰে। এৱপৰ কী হলো, জানো?

সারা দিনেৰ চড়া ৰোদ আৰ মাঠেৰ তেতো সুখেৰ যন্ত্ৰণা নিয়ে খুঁজে পেলাম শাস্তিৰ সেই ঘৰ। মালিক আমাকে দিলেন ঠাণ্ডা পানি এবং আৰও হাজাৰ প্ৰকাৰ অন্যবিল নতুন সুখেৰ সজ্ঞান। প্ৰতিমুহূৰ্তে প্ৰশাস্তিৰ আবেশ আমাকে আচছাৰ কৰে বাখল। আমি টেব পেলাম : পশু হোক কিংবা মানুষ—মালিকেৰ কাছেই তাৰ প্ৰকৃত হস্তি... আসল সুখেৰ টিকানা।

তুমিও আৰ এভাৱে যন্ত্ৰণাৰ তুলে থেকো না। নষ্টৰ শৰীৰে এই প্ৰাণেৰ মেঘাদ থাকতে থাকতেই জীৱনেৰ প্ৰকৃত অৰ্থটা শিখে নাও, তোমাৰ সন্তাৰ আলল উদ্দেশ্য জেনে নাও, চিনেই নাও সঠিক পথটা।

তোমাৰ জন্য একমাত্ৰ সঠিক পথ হলো ইন্সলামেৰ পথ, দিনেৰ পথ, কুৰআনেৰ পথ, মুহাম্মাদুৰ বাসুন্ধৱাহ সাল্লাল্লাহু আলাইহি ওয়া সাল্লাম-এৰ পথ। এন্তোলো আলাদা কিছু নয়, এন্দেৰে অৰ্থ একটাই। আৰ এই পথ আমাৰ বা অন্য কোনো মানুষেৰ বলা পথ নয়; এটাই তোমাৰ প্ৰষ্ঠিৰ পক্ষ হতে নিৰ্ধাৰিত একমাত্ৰ পথ।

এ যুগে অধিকাশ্ম তৰণ-তৰণীৰ বিপথে যাওয়াৰ পেছনে মূল কাৰণই তাৰ পৱিবাৰ। সহজ সৰল এই মানুষুণ্ডলোৰ ভেতৱে ইন্সলামেৰ পুৰোটা না থাকায় আমাদেৰ অস্তৱেও তা দৃঢ়ভাৱে দৈখে দিতে পাৰেননি। তাই অধিকাশ্ম মুলমান আজ বাহ্যিক দু-একটা আচাৰ-অনুষ্ঠানকেই ইন্সলাম হিসেবে চেনে। জীৱনকে পৰিচালনাৰ যে আদৰ্শ বা উপলক্ষ, ইন্সলামেৰ সে অংশটুকু আমাদেৰ কেউ দেখিবো দেৱানি। ফলে বৰ্তমান সমাজ-বাস্তু-বিদ্যালয় বা বাহ্যিকেৰ পৰিবেশেৰ যা কিছু আমাদেৰ চোখে পড়ে, তা থেকেই আমোৰ নিয়েজকে পৰিচালনাৰ বসন নিই। এৱপৰ একটা সময় ভেতৱেৰ সামান্য ইন্সলামটুকুও হাৰিয়ে যাব। শুধু পৱিবাৰকেই দয়া কৰা যদি ও যথাগৰ্থ নয়, তবে একজন মানুষেৰ মূল শেকড় বা ভিত্তি হলো তাৰ পৱিবাৰ; পিতামাতা যদি উন্নত আদৰ্শবান হন, তবে সন্তানকে আদৰ্শিকভাৱে সুৱক্ষণ দেওয়াকে তিনি দেখবৱেন সহঃ আ঳াহ তা আলাৰ পক্ষ হতে নিৰ্ধাৰিত দায়িত্ব হিসেবে। কিন্তু ভাস্ত চিন্তায় তুলে থাকা পিতামাতাৰ সন্তানও যে পথভৰ্তা হবে, এ আৰ আশচৰ্যেৰ কি!